

„Národ, ktorý nepozná svoju minulosť, nezaslúži si budúcnosť. Ten, kto sa z histórie nepoučí, je odsúdený si ju zopakovať.“ Znalosť histórie je preto dôležitá pre každý národ. Možno sa pýtate, ktorá je to tá naša „slovenská história“? História Slovákov sa nezačala písať v roku 1993, ani v roku 1918. Naša história siaha ďaleko hlbšie do minulosti, je to história sťahovania národov, história našich zvykov, jazyka, písma a všetkého na čo dnes nadväzujeme, o čo sa opierame a na čom staviame svoju slovenskú identitu.

Beňovského krátky list s tlačenu havičkou, vlastnoručne písaným rozkazom a originálnym podpisom z januára 1776 - ANOM C5A6, no. 27

Móric Beňovský - strieborná 200 korunová minca, 1996.

Veľké osobnosti našej histórie

Móric Beňovský

Aj keď sme zo štátotvorného pohľadu veľmi mladým národom, existujeme v stredoeurópskom regióne viac ako tisíc rokov. História tohto regiónu, pred vznikom Československa nazývaná uhorskou históriou, je aj naša história, preto sa k nej treba prihlásiť. Napriek tomu, že sme stáročia nemali možnosť vzdelávať sa vo svojom jazyku, boli sme skôr národom služobníkov ako pánov, môžeme byť právom hrdí, že uhorská história je bohatá aj na osobnosti, ktoré majú slovenské korene a tieto osobnosti môžeme považovať za „našich“. Mňa osobne veľmi priťahuje história 18. storočia, ktoré je plné veľkých Slovákov. Najmä obdobie osvietenstva – druhá polovica 18. storočia – bola veľmi zaujímavým, turbulentným i pokrokovým obdobím.

V nej vynikol – z pohľadu nášho združenia najvýznamnejšie – práve moreplavec, francúzsky generál, kráľ na Madagaskare a gróf Móric Beňovský (1746-1786). Počas svojej ani nie 40 ročnej životnej cesty sa Beňovský zapísal do kultúry, histórie i politického diania šiestnástich krajín sveta na štyroch kontinentoch. Už ako mladý absolvent vojenskej školy sa snažil pre seba a mladších súrodencov ochrániť dedičný majetok, ktorý si po smrti rodičov uzurpovali jeho nevlastní švagrovia. Po žalobe na stoličnom súde utiekol z Uhorska na Spiš. V Poľsku je Móric Beňovský vnímaný ako národný hrdina. V roku 1768 sa tam zapojil do bojov Barskej konfederácie za nezávislosť Poľska proti Rusom po boku Kazimierza Pulaského – poľského, neskôr aj amerického generála. V Bolšerecku, vo vyhnanstve na Kamčatke dokázal zorganizovať vzburu a spolu s ruskými, poľskými i švédskym vyhnancom utiekli a preplavili sa na vratkej lodi neznámymi vodami až do

Beňovského portrét, olejomaľba

čínskej provincie Macao. Ako prvý Európan preskúmal pri plavbe z Kamčatky v roku 1771 oblasť severného Pacifiku. O Beňovskom píše kniha o japonskej vojnovnej histórii „Hayashi Shihei Diskurs“ ako o jedinom človeku, ktorému sa podarilo usku-točniť útek z ruského vyhnanstva na Kamčatke.

Beňovský v r. 1772 získava vo Francúzsku hodnosť plukovníka a poverenie francúzskeho kráľovského dvora na založenie vojensko-obchodnej základne na Madagaskare. V rokoch 1774-1776 pôsobí na Madagaskare ako veliteľ oddielu 260 dobrovoľníkov. V Antongilskom zálive buduje mesto Louisburg, organizuje bádatelské výpravy do vnútrozemia, mapuje ostrov, realizuje geografický prieskum, meteorologické pozorovania a stavia cesty. Dodnes sa zachovali pozostatky Beňovského cesty cez Masoalský poloostrov z Maroantsetra do Antalaha. Na východnom myse Cap Est je po Beňovskom pomenovaný ostrov aj brod cez rieku (pozn. barónov brod). Beňovský zjednocuje miestne kmene, vytvára predpoklady pre obchodovanie, usiluje sa pozdvihnúť úroveň obyvateľstva, vzdeláva ľudí, zakazuje kruté zvyky. Kmeňoví náčelníci ho vnímajú ako autoritu a ochranu pred otrokármi.

V októbri 1776 ho domorodí vodcovia zvolia za svojho vodcu s titulom Anpansakabé t.j. veľký kráľ alebo kráľ kráľov.

Po návrate do Paríža, v máji 1777, na návrh ministra námorníctva a kolónií, mu udelili vysoké francúzske vyznamenanie – Kríž sv. Ľudovíta. V roku 1778 mu francúzsky kráľ Ľudovít XVI. udeľuje hodnosť francúzskeho brigádneho generála s doživotnou rentou za zásluhy o „spriatelnený francúzsky dom“. V tom istom roku mu cisárovná Mária Terézia udeľuje titul grófa a schvaľuje jeho nový rodinný erb. V roku 1783 získava od Jozefa II. výsadnú listinu, v ktorej ho cisár splnomocňuje ako guvernéra založiť na Madagaskare kolóniu, ktorá by podliehala Viedni.

Počas pôsobenia v Paríži v období 1777-78 a 1781-84 má Beňovský intenzívny kontakt s Benjaminom Franklinom, americkým veľvyslancom v Paríži. Stali sa osobnými priateľmi, hrávali spolu šachy a vzájomne sa inšpirovali. Franklin Beňovskému otvára dvere do amerických obchodných a politických kruhov. V roku 1782 Beňovský navrhuje Georgeovi Washingtonovi zorganizovanie cudzineckej légie na podporu boja o americkú nezávislosť. V archívoch USA je zachovaná korešpondencia šiestich listov medzi Beňovským a Washingtonom.

Je autorom knižného diela Pamäti a cesty, svetového bestselleru, ktorý vychádza v Londýne v roku 1790 v angličtine a vo francúzštine, neskôr je preložený do nemčiny, poľštiny, holandčiny, švédčiny, staroslovienčiny, maďarčiny i japončiny. Beňovského kniha vychádza a číta sa nepretržite 230 rokov. Beňovského príbeh inšpiroval v 18. a 19. storočí umeleckú tvorbu v Európe aj v Amerike. Vznikajú divadelné hry, opery, operety, hudobné diela, básne a literatúra.

Móric Beňovský, uhorský šľachtic slovenského pôvodu, má ulicu v štyroch mestách na Madagaskare (Antananarivo, Antsirabe, Antsiranana a Antalaha). Móric Benyovszky útca je v Budapešti, napriek tomu, že tu Beňovský nikdy nebol. Beňovský má ulicu v 21 mestách v Poľsku, vrátane Krakova. Ide o uznávanú osobnosť 18. storočia, ktorú si ctia

Vyobrazenie rýb z lodného denníka Beňovského - Journal de la Navigation 1773

a pripomínajú v mnohých krajinách sveta. Žiaľ, na Slovensku, odkiaľ Móric pochádza, na neho často zabúdame. V hlavnom meste Bratislava nie je po ňom pomenovaná nič (pozn. Beňovského ulica v mestskej časti Dúbravka je pomenovaná po Pavlovi Beňovskom). Je to o to viac paradoxné, keď si uvedomíme, že Móric Beňovský sa k svojim slovenským koreňom a identite prihlásil sám už v 18. storočí. Jeho základnou charakteristikou je nezlomná vôľa, kráčať za svojím cieľom v priazni aj v nepriazni a nikdy sa nevzdať. Aký krásny odkaz pre našu mladú generáciu.

Spomeňme na tomto mieste aj ďalších našich národných veľkánov a osobností 18.storočia, ako sú napríklad evanjelický farár a spisovateľ Daniel Krman (1663-1740), učenc Ján Baltazár Magin (1681-1735), vedec, polyhistor a encyklopedista Matej Bel (1684-1749), kartograf Samuel Mikovíni (1686-1750), teológ a spisovateľ Pavol Beňovský (1696-1743), poľný maršal Andrej Hadik (1710-1790), slovenský „Sokrates“ Adam František Kollár (1718-1783), rímskokatolícky kňaz, matematik a astronóm Maximilián Hell (1720-1792), evanjelický kazateľ a osvietenský básnik Augustín Doležal (1737-1802), najdlhšie slúžiaci vojak histórie Ladislav Škultéty-Gabrš (1738-1831), slovenský historik a rímskokatolícky kňaz Juraj Papánek (1738-1802), podmaršal Ján Andrej Beňovský (1740-1822), pedagóg, historik a rehoľník Juraj Sklenár (1745-1790), rímskokatolícky kňaz, spisovateľ a včelár Juraj Fándly (1750-1811), rímskokatolícky kňaz, historik a spisovateľ Jozef Ignác Bajza (1755-1836), ostrihomský arcibiskup a kardinál Alexander Rudnay (1760-1831), rímskokatolícky kňaz a jazykovedec Anton Bernolák (1762-1813), rímskokatolícky kňaz a slovenský osvietenec Juraj Palkovič (1763-1835) a ďalší. Za každým z nich je unikátny životný príbeh a skúsenosť. Buďme na nich hrdí, snažme sa z ich príbehov poučiť, inšpirovať a nezabúdajme, že aj oni významne prispeli k našej dnešnej „slovenskej“ identite.

Vladimír Dudlák, riaditeľ Združenia Mórca Beňovského na Slovensku
www.moricbenovsky.sk

ZDRUŽENIE MÓRICA BEŇOVSKÉHO

Združenie Mórca Beňovského bolo založené ako nezisková organizácia v decembri 1999. V rámci svojich stanov podporuje slobodnú a nezávislú filmovú tvorbu s dôrazom na nekomerčné filmové žánre a filmové dokumenty, pričom sa zameriava na historické a cestovateľské bádanie s dôrazom na osobnosti slovenskej histórie.

Audiovizuálne diela s tematikou Madagaskar a Mórca Beňovský, na ktorých tvorbe sa Združenia Mórca Beňovského aktívne podieľalo:

- 1. reportáž „Škola – Anežka“ 5 min. (2017), réžia Dominik Šuplata & Vladimír Dudlák © Združenie Mórca Beňovského (ZMB) & Powerstudio
- 2. dokumentárny film „Masoala – miesto, kde to žije“ 27 min. (2017), réžia Dominik Šuplata & Vladimír Dudlák, © ZMB & Powerstudio
- 3. dokumentárny film „Madagaskar – veľká láska“ 27 min. (2016), réžia Vladimír Dudlák, © Združenie Mórca Beňovského
- 4. dokumentárny film „Odkaz Mórca Beňovského“ 2x27 min. / 50 min. (2015), podporený AVF, producent Vladimír Dudlák, © ZMB, réžia Marek Kupčo
- 5. dokumentárny film „Móric Beňovský žije“ 59 min. (2012), podporený AVF, koprodukc RTVS, producent Vladimír Dudlák, © ZMB, réžia Lenka Moravčíková-Chovanec
- 6. dokumentárny film „Zo Staškova na Madagaskar“ 12 min. (2012), produkcia © Združenie Mórca Beňovského, réžia Vladimír Dudlák

- 7. dokumentárny film „Po stopách Mórca Beňovského“ 23 min. (2011), produkcia © Združenie Mórca Beňovského, réžia Vladimír Dudlák

Vydavateľská činnosť Združenia Mórca Beňovského:

- 1. Komiks **MÓRIC, 2. diel „ÚTEK Z UHORSKA“**; druhý diel v rámci komiksového spracovania životopisu Mórca Beňovského, © Združenie Mórca Beňovského, vydané v roku 2020, so zámerom spracovať celý Beňovského životopis komiksovou formou postupne v 14-tich dieloch.
- 2. Komiks **MÓRIC, 1. diel „IN ADVERSIS ET PROSPERIS“**; prvý diel komiksového spracovania životopisu Mórca Beňovského, © Združenie Mórca Beňovského, vydané v roku 2019.
- 3. **Madagaskar, moja láska**; preklad cestopisu poľského autora Arkady Fiedlera (v poľskom origináli nazvané Madagaskar – Gorąca wieś Ambinanitelu), ktorý prežil v medzivojnovom období dva roky ako biológ a bádateľ medzi domorodcami v oblasti Antongilského zálivu, kde 160 rokov pred ním pôsobil aj Móric Beňovský; Vyšlo v roku 2018 v spolupráci s VSSS.
- 4. **Beňovský – vyhnanec a kráľ**; preklad historického románu ruského autora Leva Demina doplnený o rešerše ruského historika Sergeja Vachrina a poľského historika Eduarda Kajdanského. Vyšlo v roku 2016 v spolupráci s VSSS.

Vladimír Dudlák, riaditeľ ZMB
www.moricbenovsky.sk